

TEDNIK PEN

TEDENSKO DOGODJE

18. marec, 2022

št. 11/2022

UVODNIK

DOGODKI

INTERVJU

MNENJE

IZJAVA

ZA MIR

MEDNARODNI PEN

VABILO

LAŽI NA DRUŽABNIH OMREŽJIH IN V KOMENTARJIH MEDIJSKIH OBJAV

Laž ima kratke noge, pravi slovenski pregovor. A žal te noge zrastejo do neslutnih dimenzij, kadar laž oziroma lažno novico objavijo na svetovnem spletu. Lažna novica je novodobni evfemizem, ki načrtno in z namenom, da zavaja – novica naj bi bila resnica – v bistvu pomeni laž. Taka objava se bo ponavljala v nedogled, dokler ji počasi ljudje ne bodo začeli verjeti. V hitrosti odzivov jo je mogoče najti tudi na profilih vladnih uradov in pomembnih posameznikov t. i. mnenjskih voditeljev. A ker je laž zgolj laž, je njen namen vedno zloben, manipulativen in škodljiv. Za posameznika in za družbo. Laži se širijo preko družabnih omrežij in jih je na prvi pogled težko ločiti od tehtnih in z viri podkrepljenih novinarskih objav, a kot pravi paraziti so še posebej nevarne v obliki komentarjev pod članki v medijih. Novinar, ki je preučil vire in raziskal dejstva, da je pripravil članek, kar je del etičnih načel novinarstva, spiše prispevek. Nato pa mediji, zato, da bi jih več ljudi bralo in všečkalo dopuščajo, da novinarjevo delo razvrednotijo komentarji, ki so praviloma sovražni govor, laži ali trženje raznih storitev, tudi spolnih. Zakaj? Je res svoboda govora svoboda laganja in pljuvanja po drugih? Zakaj resni mediji danes ne ukinejo komentarjev pod članki?

Najpogostejši odgovor na vprašanje, ki ga vedno znova postavljam, je, da je to cenzura. Da moramo javnosti pustiti svobodo govora. A cenzura je vse nekaj drugega kot zaprtje neukih komentarjev. Cenzura ima dolgo zgodovino in pomeni omejitve svobode izražanja, ki jo izvajajo vlade, kot npr. trenutno ruska vlada ali v preteklosti pri nas komunistični režim. Brez teh parazitskih odzivov bi mediji lahko živeli in zato ne bi bili nič manj brani, raje bolj spoštovani. Zakaj smo sprejeli dejstvo, da pod resno in strokovno novinarsko delo pride gostilniška debata polna laži in neumnosti anonimnežev (včasih celo sprogramiranih računalniških botov), ki hujskajo k sovraštvu? Zakaj Ministrstvo za kulturo, ki tako plodovito razmišlja o medijskih zakonih, ne naroči študije in ne poda razmisleka o komentarjih pod resnimi novinarskimi članki? Kakšen je njihov vpliv na družbo? Kdo poleg portala Oštro (Razkrinkavanje.si) se pri nas sploh ukvarja s preverjanjem dejstev in za javnost pomembnih izjav?

V času pandemije smo zasledili veliko lažnih novic, ki so nas prepričevale, da nas ob cepljenju čipirajo kot pse in mačke, da bomo po cepljenju sevali in kaj vem, kaj še. Poglobljene raziskave teh novic so pokazale, da gre za podjetja, ki prodajajo razne vitaminske in drugačne preparate in da je cilj teh lažnih novic izključno dobiček teh podjetij. Koliko ljudi je nasedlo tem lažem in zbolelo ali celo umrlo?

Po 24. februarju smo priča drugačni laži. Narativu ruskega predsednika, ki ima namen iz osvajalne vojne narediti obrambno vojno, iz storilca žrtev. A resnica je jasna kot beli dan. Vsi vidimo, čigavi tanki vozijo po katerih ukrajinskih cestah in čigava letala bombardirajo bolnišnice, gledališča, sirotišnice ter načrtno morijo civilno prebivalstvo. Informacijska vojna se odvija v virtualnih oblakih, a vsa megla ne more prevpiti dejstev – agresor je kriminalni režim Vladimirja Putina, žrtve so ukrajinske matere in otroci. Lažne novice in sovražni govor so prepričale del ruskega prebivalstva, da vojno odobrava. A še zdaleč ne vseh in prav te borbe in borke za svobodo moramo podpirati.

Kje v tej zgodbi smo književniki in književnice?

Včasih nasedemo lažnim novicam, včasih smo celo del njih. Vseeno pa nam format knjige, za katere branje je treba malo več energije kot za medijsko objavo, zagotavlja neko stabilnost in razen kakšne sovražne literarne kritike, ki zasuka pomen naših sporočil, ni hudega, lahko ohranjamo svobodo peresa in duha. Kako dolgo še, je drugo vprašanje. Žal se družba okoli nas utaplja v senzacijah in ko bo senzacija postalo tudi umiranje pod šrapneli, je konec človečnosti in konec človeštva.

Čeprav se nam lahko zdi, da so lažne novice sodoben pojav, je zgodovina polna primerov, kako so vladarji ali politične stranke lagali ljudem, da bi zadržali ali dosegli oblast. Tudi medtem, ko to pišem, spin-doktorji po vsem svetu izkrivljajo resnico in iščejo besede za zgodbo, ki bo koristila njihovim delodajalcem. Naša zaveza penatov je, da laži preganjamo s peresom, ali kakor bi rekel kolega, s PEN-kalom. Temeljna listina PEN se zavzema za boj proti lažnim novicam: »In ker svoboda vsebuje prostovoljno omejevanje, se člani zavezujejo, da bodo nasprotovali slabostim svobodnega tiska, kakršne so lažnivo poročanje, namerne neresnice in ponarejanje dejstev v politične in osebne namene.«

Laž ima kratke noge, a v sodobni medijski pokrajini in na družabnih omrežjih se prelevi v hobotnico z lovkami, ki dušijo demokracijo in svobodo.

Poleg teme o lažnih novicah, boste v Tedniku našli več vabil na literarne prireditve, intervju s Katarino Bulatović, urednico portala Razkrinkavanje.si, prispevek Milana Jazbeca in poezijo Borisa A. Novaka in Dragice Čarna. Mednarodni odbor Pisatelji za mir je objavil novo izjavo o Ukrajini, Slovenski PEN pa izjavo o političnem prilaščanju javne RTV Slovenije. Gospa Vera Jourova, podpredsednica Evropske komisije, je v pismu našemu PEN-u zapisala: »Svobodni, neodvisni in pluralni mediji vključno z javnimi medijskimi servisi, so nujni za državljane, da lahko sprejemajo odločitve svobodni in obveščeni.«

Lep dan poezije želim vsem in upam, da se na kakšni od prireditev tudi srečamo.

Tanja Tuma, predsednica Slovenskega centra PEN

Vljudno vas vabimo, da se v torek, 22. marca 2022, ob 18. uri, v dvorani pisateljske vile na Tomšičevi 12 v Ljubljani, udeležite predstavitve enaindvajsete knjižice iz zbirke Umetnine v žepu, Pisateljska vila na Tomšičevi v Ljubljani avtorice Barbare Vodopivec.

Z zbirko **Umetnine v žepu** Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU sega na področje poljudnoznanstvenega pisanja o umetniški dediščini slovenskega prostora. Uredništvo vabi k sodelovanju ugledne strokovnjake, da v poljudni besedi predstavijo izbrana poglavja iz zakladnice naše kulturne dediščine. Strokovno tehtna in privlačna besedila umeščajo umetnostne spomenike v širok družbeni kontekst, bralcem odpirajo vrata v razumevanje preteklosti, umetnostno zapuščino naših prednikov povezujejo s sodobnostjo in zastavljajo vprašanja o njeni prihodnji usodi.

Žepnica **Pisateljska vila na Tomšičevi v Ljubljani** bralce seznaja s pomembnim arhitekturnim spomenikom s konca 19. stoletja, ko se je Ljubljana razvijala v cvetoče poslovno središče. Kranjska stavbna družba pa je na obrobju stare Ljubljane za mestno elito gradila udobne vile z ograjenimi vrtovi. Dogajanje v vili so po drugi svetovni vojni najbolj zaznamovali pisatelji, ki se zbirajo v Društvu slovenskih pisateljev, Društvu slovenskih književnih prevajalcev, Slovenskem centru PEN, do nedavna pa je v okviru Kluba kulturnih in znanstvenih delavcev v vili delovala tudi znamenita restavracija Pri Mikiju. Še posebej se je vila na Tomšičevi 12 zapisala v slovensko zgodovino v osemdesetih letih, ko so si pisatelji zavzeto prizadevali za demokratizacijo družbe in osamosvojitve Slovenije.

ZRC SAZU
Umetnostnozgodovinski
inštitut Franceta Steleta

Društvo slovenskih pisateljev
Slovenski pisateljski klub

UMETNINE V ŽEPU

Vljudno vas vabimo, da se v torek, 22. marca 2022, ob 18. uri, v dvorani pisateljske vile na Tomšičevi 12 v Ljubljani, udeležite predstavitve enaindvajsete knjižice iz zbirke

Umetnine v žepu, Pisateljska vila na Tomšičevi v Ljubljani avtorice Barbare Vodopivec.

Sodelovali bodo: dr. Barbara Vodopivec, akademik dr. Boris A. Novak, akademik dr. Milček Komelj, izr. prof. dr. Aleš Gabrič in Dušan Merc.

NAGOVORI TIŠINE NOVA ZBIRKA PISEM MANCE KOŠIR

Manca Košir, novinarka, publicistka in avtorica poljudnoznanstvenih, strokovnih in znanstvenih člankov in knjig, je doslej svoja dopisovanja objavila že v več epistolarnih knjigah. Med njimi so Ženska pisma, Moški: ženska, Pisma s soavtorjem Dušanom Jovanovićem, Moška pisma, Drugačna razmerja, Darovi minevanja in Človeška ljubezen. Zdaj temu nizu dodaja novo zbirko z naslovom Nagovori tišine, za katero si je dopisovala s slikarko Joni Zakonjšek, pesnikom in pisateljem Dušanom Šarotarjem, arhitektom, filozofom in teologom Robertom Dolinarjem, arhitektom in premišljevalcem Iro Zorkom, režiserjem Tomijem Janežičem ter umetnostno zgodovinarico in prevajalko Vesno Velkovrh Bukilico. Njihova pisma je navdihnili ljubezen do tišine, za katero pravi, da je »naše zdravilo«, »naša hrana« in »naše resnično zavetje«.

SREČANJE Z UKRAJINSKIM PISATELJEM DMYTROM TCHYSTIAKOM

Dmytro Tchystiak je nedavno izdal antologijo ukrajinske poezije pri svoji referenčni založbi Christophe Chomant Editeur.

14. marca 2022 se je z njim pogovarjala revija ZOOM. Dmytro Tchystiak iz svojega stanovanja v Kijevu govori o ukrajinski literaturi, Evropi, solidarnosti med pisatelji...

VEČ

VEČ

Vojska kadrovsko
podhranjena ...? Pa saj
imamo samo diplomantov
obramboslovnih in
podobnih svojevrstno
intelektualnih ved za celo
armado!

- Bojan Grobovšek

Antiky

V torek, 22. marca, ob 18.00 uri vas vabimo v knjigarno ANTIKA

na kulturno-pesniški večer ob svetovnem dnevu poezije

Posebna gostja večera bo

mag. BARBARA RIGLER,

producentka za literarno dejavnost pri JSKD in odgovorna urednica revije Mentor

Pesmi bodo brali:

IVAN DOBNIK, IVAN JANEZ DOMITROVIČ, JOŽE HRIBERNIK, BOJAN EKSELENSKI, META HOJNIK VERDEV, ROK KOMEL, KRISTIAN KOŽELJ, (bo tudi glasbeni gost), SLAVICA TESOVNIK

Večer bo povezoval dr. Zoran Pevec, podpredsednik DSP

Dogodek je del kulturnih dejavnosti v knjigarni, ki jih sofinancira JAK.

Donator večera je Cinkarna Celje v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev.

KAKO NAREDIRI PESEM ... (VPRAŠANJE ALI ODGOVOR)

V torek, 22. marca 2022, ob 18. uri vas vabimo v knjigarno ANTIKA na kulturno-pesniški večer ob svetovnem dnevu poezije.

Posebna gostja večera bo mag. Barbara Rigler.

Pesmi bodo brali:

Ivan Dobnik, Janez Domitrovič, Jože Hribernik, Bojan Ekselenski, Meta Hojnik, Verdev, Rok Komel, Kristina Koželj in Slavica Tesovnik.

Večer bo povezoval dr. Zoran Pevec.

MOJA PESEM NI LE MOJA PESEM, / TO JE KRIK VSEH NAS!

Goriški literarni klub GOvoRICA

v sodelovanju z zavodom Masovna

ob svetovnem dnevu poezije

prijazno vabi na večer

»MOJA PESEM NI LE MOJA PESEM, / TO JE KRIK VSEH NAS!«

v KC Mostovna v Solkanu, »črna« dvorana, 21. marca ob 18. uri

V prvem delu večera bodo člani

GOvoRICE brali pesmi Karla Destovnika

Kajuha (po izboru Darice Leban) ob 100-letnici pesnikovega rojstva;

nadaljevali pa bodo z branjem lastne poezije za MIR V SVETU:

Darica Leban, Olga Kolenc, Dragana Marošević, Radivoj Pahor, Sabina Vostner, Marija Mercina, Ljuba Krušič, Andrej A. Golob, Darinka Kozinc ...

Glasbeni dodatek, na flavti: Vanja Kumprej (mentorica Nika Volčjak), učenka Glasbene šole Nova Gorica, prejemnica srebrne plakete na državnem tekmovanju 2022.

Prijazno vabljeni!

PESNIŠKI VEČER

Ob svetovnem dnevu poezije Društvo

slovenskih izobražencev in založba

Mladika vabita na PESNIŠKI VEČER, ki bo 21.3.2022 ob 18.30 v Peterlinovi dvorani v Trstu (Ulica Donizetti 3).

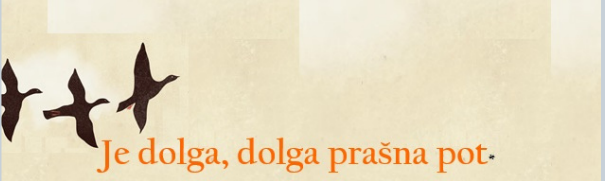
Nastopajoče: Majda Artač, Marija

Kostnapfel, Zlatka Obed, Silvana Paletti,

Claudia Salamant, Sanja Širec, Andreina

Trusgnach, Liliana Visintin.

Pesnice bo predstavila Vilma Purič.

Je dolga, dolga prašna pot.

Solidarnostni recital mladinskih književnikov za otroke in mlade iz Ukrajine

Torek, 29. marca, ob 17. uri

na vrtu Društva slovenskih pisateljev
(v primeru slabega vremena v prostorih društva, Tomšičeva 12, Ljubljana)
z neposrednim prenosom na Facebook strani DSP

Nastopajoči:

Jana Bauer, Mateja Gomboc, Aksinja Kermauner, Nataša Konc Lorenzutti, Majda Koren, Zlatko Kraljić, Marko Kravos, Nina Mav Hrovat, Maša Ogrizek, Matjaž Pikalo, Sebastijan Pregelj, Andrej Rozman Roza, Cvetka Sokolov, Anja Štefan, Peter Svetina, Janja Vidmar in kitarist Anton Lorenzutti.

Dogodek združujemo s praznovanjem 2. aprila, mednarodnega dneva knjig za otroke. Namenjen je tudi zbiranju prostovoljnih prispevkov. Ti bodo nakazani eni izmed humanitarnih organizacij, ki pošiljajo pomoč na prizadeta območja in v begunske centre. Donirate lahko neposredno na dogodku ali na TRR Društva slovenskih pisateljev, odprt pri NLB: SI56 0201 0001 0240 25, namen nakazila - DONACIJA RECITAL.

Recital organizira Sekcija za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev v sodelovanju s Slovenskim centrom PEN, Slovensko sekcijo IBBY, Društvom Bralna značka Slovenije - ZPMS in revijo Otrok in knjiga.

*verz Anje Štefan

JE DOLGA, DOLGA PRAŠNA POT

Solidarnostni recital mladinskih književnikov za otroke in mlade iz Ukrajine

29. marec ob 17. uri
vrt na Tomšičevi 12 v Ljubljani

Nastopajoči: Jana Bauer, Mateja Gomboc, Aksinja Kermauner, Nataša Konc Lorenzutti, Majda Koren, Zlatko Kraljić, Marko Kravos, Nina Mav Hrovat, Maša Ogrizek, Matjaž Pikalo, Sebastijan Pregelj, Andrej Rozman Roza, Cvetka Sokolov, Anja Štefan, Peter Svetina, Janja Vidmar in kitarist Anton Lorenzutti.

ŽENSKE ZA MIR IN VARNOST

23. marec 2022 – sredo, od 18. do 20. ure, dvorana SC PEN, Tomšičeva 12, Ljubljana, brez kotizacije.

Dogodek je nadaljevanje naših aktivnosti, s katerimi smo začeli ob praznovanju 20. obletnice Resolucije Varnostnega sveta ZN o ženskah, miru in varnosti.

Nastopajoče:

Tanja Tuma, predsednica PEN Slovenija: O ženskah in književnost;

Katja Banovec Juroš, Uprava RS za zaščito in reševanje: Položaj in vloga žensk v kriznih razmerah;

Vladimira Violeta Mesarič, evangeličanska duhovnica in namestnica vojaškega vikarja v Slovenski vojski: O izkušnjah vojaškega osebja pri podpori ženskam in deklicam na kriznih žariščih in vojnih območjih;

Mag. Blanka Jamnišek, veleposlanica, Ministrstvo za zunanje zadeve RS: Povezave med načelom odgovornost zaščititi in resolucijami Varnostnega sveta ZN o ženskah, miru in varnosti.

VEČ

INTERVJU: KATARINA BULATOVIĆ

Foto: osebni arhiv

Katarina Bulatović je novinarka neprofitnega spletnega medija Oštro, Centra za preiskovalno novinarstvo v jadranski regiji, kjer ureja projekt za preverjanje verodostojnosti vsebin v javnem prostoru Razkrinkavanje.si.

Pred tem je delala za več slovenskih medijev, nazadnje v notranjepolitični redakcija Dela. Leta 2020 je prejela nagrado Društva novinarjev Slovenije čuvaj/watchdog za mlado novinarko.

S Katarino se je o lažnih novicah pogovarjala Maja Ferjančič.

Izraz fake news se je prvič pojavil leta 1890, ko se je začelo senzacionalistično poročanje v časopisih. Z razmahom družbenih omrežij so se lažne novice močno povečale. Kako močan vpliv imajo družbena omrežja, smo lahko videli tudi v primeru brexita, kjer je Facebook odigral »glavno vlogo«.

Družbena omrežja so dezinformacijam »dala krila«, vendar so vzroki za njihovo širjenje bolj kompleksni. Neresnične in zavajajoče informacije so pogoste ravno v kriznih časih, kot je bil denimo izhod članice iz Evropske unije, ko posamezniki ne razumejo dogajanja. Takrat je težave najlažje osmisлити s preprostimi in hitrimi odgovori, namesto s preverljivimi podatki.

Zavajajoče poročanje je še posebno problematično, ko vpliva na vsakodnevne odločitve, še posebno o zdravju. Temu smo bili priča tudi med epidemijo, ko so nekateri zaradi napačnih informacij zavračali cepljenje ali denimo spoštovanje nekaterih ukrepov za zaježitev epidemije.

Vendar problem senzacionalističnega poročanja ni izginil. Nedolgo nazaj smo lahko v enem izmed slovenskih medijev prebrali: »Drama v Černobilu: Čez 48 ur bodo začele uhajati radioaktivne snovi.«. Jedrska.si je bila tista, ki je prav na družbenih omrežjih opozorila na senzacionalizem.

Nekateri tradicionalni mediji pri nas in v številnih drugih državah so ujeti v centrifugo prosjačenja za klike in nenehnega proizvodnje šokantnih zgodb, kar škodi javnosti in novinarjem, ki se še trudijo obdržati profesionalne standarde.

Kakovostno novinarstvo še nikoli prej ali pa že dolgo ni bilo tako nujno kot ravno sedaj, v času obilja informacij in razkroja demokratičnih načel. Potrebujemo novinarje, ki ne bodo strašili javnosti, ampak bodo njeni zavezniki z gledanjem pod prste funkcionarjem. V mnogih državah so namreč ravno novinarji zadnji steber pred lovskami oblasti.

V ZDA se je pod Donaldom Trumpom pojavil nov izraz – t. i. alternativna dejstva. Bližajo se volitve. Česa nas je lahko v Sloveniji upravičeno strah?

Volilna kampanja se je že zdavnaj začela. Politične stranke že mesece prek družbenih profilov in prek medijev, ki so jim blizu, razširjajo politična sporočila, ki so pogosto manipulativna. Napačne trditve, manipulacije in lažne novice so namreč sredstvo političnega boja. Na to moramo novinarji vsakodnevno opozarjati. Naloga državljanov pa je, da na podlagi verodostojnih virov informacij podvomijo v besede in obljube politikov ter se udeležijo volitev in ne prepuščajo odločitve drugim.

Dejali ste, da bi potrebovali vojsko, da bi preverili vse dezinformacije. Kako se na ostro.si lotevate tega velikega projekta?

Ostro je neprofitni spletni medij, ki je pred tremi leti zagnal projekt za preverjanje vsebin v javnem prostoru Razkrinkavanje.si. Za to smo se takrat odločili, ker smo želeli opozoriti na izkrivljanje informacij, vdor oglaševalskih vsebin v novinarske vsebine, prepisovanje in drugo.

Dobre in kakovostne informacije so bistvene za ozaveščeno življenje vsakega od nas: za sprejemanje odločitev na dnevni ravni, ukrepanje proti nepravilnostim v družbi ali za sodelovanje na demokratičnih volitvah.

V tem času, ko smo preverili več kot tristo trditev v javnem prostoru, je projekt postal tudi inkubator, prek katerega novinarji prenašajo svoje znanje na nove generacije novinarjev na podlagi intenzivnega mentoriranja pri preiskovanju in pisanju prispevkov. To se nam zdi pomembno, saj je mentorstvo mladih v številnih uredništvih zaradi pomanjkanja časa zamrlo.

V vojni najprej umre resnica. Kaj za poročanje in novinarstvo pomeni vojna v Ukrajini? Radikalna cenzura se je že zgodila Rusiji. Kaj lahko pričakujemo v prihajajočih mesecih ali, če smo pesimistični, celo letih?

Za nekoga, ki nima strokovnega znanja o zunanji politiki in obrambi, so takšne napovedi nehvaležne. So se pa z vojno v Ukrajini razmahnile številne lažne informacije, tudi takšne, ki jih je nemogoče neodvisno preveriti. Žal se ne bodo ustavile.

prof.dr. Milan Jazbec

PA GLEJ, DA BOŠ PISAL PO RESNICI!

Foto: osebni arhiv

V otroštvu je med moja sanjska, pustolovska potovanja sodila pešpot z železniške postaje Breg v strme hribe do Razborja in še višje proti vrhu Lisce, kjer so v razpršeni, skriti vasici, na kmetiji, ki je stala popolnoma na samem, skrita med mogočnimi bukovimi in kostanjevimi gozdovi, najmanj uro hoda od prvih sosedov, živeli mamini sorodniki po njeni mamini strani. Poldnevna hoja nas je vodila mimo redkih samotnih kmetij po temnih gozdovih, bil je to zame popolnoma nov in drugačen svet, čeprav oddaljen od nas le nekaj ur. Takšni obiski so trajali po dva, tri dni, gostila pa sta nas mamina teta Lenčka in njen mož Lojz z veliko družino; oba sta bila tudi mamina krstna botra. Oba zelo bistra in preprosta, a premišljena in polna življenjskih modrosti, ki jima jih je oblikovalo trdo življenje, za katerega sta vedno govorila, da je bilo lepo.

Moje zadnje srečanje z njimi na tisti zakotni, pa zame vendar tako romantični kmetiji je bilo, ko sem bil že bruc na novinarstvu; biti novinar je bila moja želja od nekega nedeljskega popoldneva v počitnicah med četrtem in petim razredom osnovne šole, ko sem poslušal Mirka Strehovca, ko je v športni oddaji komentiral nogometno tekmo, Olimpija je igrala. Navdušil me je in moja kariera je bila načrtovana.

Ko sva se nekoč pogovarjala o vsem mogočem, me je boter Lojz, tako smo ga mlajši klicali, vprašal, kaj bom, kaj študiram. "Novinar bom", sem mu povedal. "Aha, novinar", je rekel, malo pomislil in potem dodal: "Pa glej, da boš pisal po resnici!"

Presenečeno sem ga pogledal, a on je bil resen, da le kaj. Nikoli ne bom pozabil tega pogovora, stala sva na dvorišču, sama, in to je bila moja popotnica, ki jo nosim s sabo, danes kot diplomat. Ko sem bil do ušes zatopljen v Habermasove strukturne spremembe javnosti in v zapletene modele Vregovega družbenega komuniciranja, sem vedno bolj spoznaval, s kakšno modrostjo me je opremil boter Lojz. Dve železni pravili pravega novinarstva ostajata nespremenjeni: nikoli ne smeš objaviti nepreverjene informacije in nikoli ne smeš objaviti informacije, za katero veš, da je neresnična.

Ko sem jeseni 2016 prispel v Makedonijo kot novi, šesti slovenski veleposlanik, je bila v ZDA na vrhuncu predsedniška kampanja, polna očitkov, zavajanj in šokantnih novinarskih sporočil ter odkritij. Nenadoma se je ugotovilo, da je med njimi veliko izmišljenih, neresničnih, kot se je kmalu prišlo, t.i. fake news. In vedno več sledi je peljalo v makedonsko mesto Veles, kjer si je skupina fantov, najprej za zabavo, potem pa zaradi dobrega zaslužka, pričela izmišljevati izstopajoče novice in jih posredovati različnim medijskim portalom in agencijam. In tako je tedaj Veles, ki je bil za časa bivše skupne države Titov Veles, postal Trumpov Veles. Mi smo in bomo ostali TV, so mi pravili domačini.

Danes so fake news medijska in vsakodnevna stvarnost. A nauk zgodbe je preprost: treba je spremljati medije, za katere vemo, da imajo tradicijo pravega žurnalizma. Ti praviloma nikoli ne zatajijo. In treba je obrniti hrbet senzacionalizmu, navidezni in prazni všečnosti, ki se širi kot kuga. Vedno se je in najbrž ne bomo nikoli brez nje. Tehnologija resda omogoča vse, a človeški duh se zelo rad odloča za enostavno pot, ko hlepi po svojih petih minutah slave. In potem se čudi, namesto da bi razmišljal. Do dobrega in do poštenosti, na kar vsakdo prisega, ne vodi pot preko izmišljotin in laži. Že tisočletja na kamnu človekove vesti piše "ne laži".

A nauk zgodbe je preprost: treba je spremljati medije, za katere vemo, da imajo tradicijo pravega žurnalizma. Ti praviloma nikoli ne zatajijo. In treba je obrniti hrbet senzacionalizmu, navidezni in prazni všečnosti, ki se širi kot kuga.

IZJAVA SC PEN: PROTEST PROTI POLITIČNEMU PRILAŠČANJU RTV

Ljubljana, 16. 3. 2022

Člani in članice Slovenskega centra PEN sporočamo slovenski javnosti, da smo zgroženi in ogorčeni ob vsem vidnim in brezsravnim prilaščanjem RTV Slovenija, ki ga izvaja trenutna vladna koalicija oziroma predvsem največja vladna stranka!

Protestiramo proti »sovražnemu prevzemu« programskega sveta RTV, pri čemer ponovno poudarjamo, da v skladu s t.i. »Grimsovim zakonom« o RTV v programskem svetu povsem nesprejemljivo in neupravičeno prevladujejo predstavniki politike, namesto predstavnikov novinarjev, kulture, znanosti in izobraževanja, gospodarstva in športa ter drugih dejavnosti, katerih dosežke in dejavnosti je dolžna javnosti nepristransko predstavljati javna RTV. Po zamenjavi vlade pred dvema letom pa je vladajoča koalicija po nareku glavne vladne stranke nastavila svoje vodstvo in tudi tako rekoč izločila tudi predstavnike opozicije iz članstva programskega sveta.

Protestiramo proti ukinjanju (za vedno ali začasno) nekaterih pomembnih in priljubljenih oddaj TV Slovenija (Politično, Globus, Tarča, Studio city, Tednik), kar razumemo tudi kot onemogočanje vsaj kolikor toliko enakopravnega pojavljanja predstavnikov opozicije v programih RTV pred volitvami 2022 in poglobljeno obravnavo velikega števila stvarnih problemov, s katerimi se srečujemo državljani RS. Enako velja za povsem odkrite in neutemeljene, vse bolj vsiljive in brezobzirne poskuse revizije slovenske zgodovine, ki jih je opaziti v prispevkih televizije, radia in MMC kot neposredno uveljavljanje političnega programa največje vladne stranke skozi programe javne RTV, ki je javna samo še po imenu. Gre za pomemben segment skupne evropske zgodovine, na kateri temeljijo tudi obstoj, ureditev in politika Evropske unije in Slovenija je njena članica.

Protestiramo proti strokovno oporečnim in z voljo zaposlenih neskladnimi kadrovskimi zamenjavami na RTV, ki so bile izvedene proti volji in brez soglasja pristojnih urednikov in še toliko bolj proti zasedanju pomembnih uredniških delovnih mest z ljudmi, ki so izrazito politično orientirani in te svoje orientacije niti malo ne skrivajo, temveč jo povsem odkrito demonstrirajo tudi v svojih novinarskih prispevkih, komentarjih in drugih dejanjih.

Gre za brezsravni in neprikriti politični udar na javno RTV, celo brez sprenevedanja, da gre za strokovne posege ali kaj podobnega. Namen tega udara je instrumentalizacija in zloraba le še po imenu javne in neodvisne RTV s strani največje vladne stranke pred aprilskimi volitvami verjetno v upanju, da se to tudi po volitvah ne bi spremenilo, kajti poslej naj bi RTV služila tej stranki kot njen politično propagandni stroj, mi, vsi državljani pa naj bi bili prisiljeni pozabiti, kaj oznaka javna RTV sploh pomeni. Zaposleni na RTV pa naj bi se sprijaznili z vlogo največjega orkestra političnih trobil na svetu.

Upravni odbor in predsednica SC PEN Tanja Tuma

Boris A. Novak

PRIČEVANJE

Hrvaška 1991, Bosna 1992, Ukrajina 2022

(kraljevski spev)

Kdo je kriv za smrt na pragu mirne hiše?
Kdo je kriv za kri? Kdo je kriv za krike?
Kdo je kriv za krivdo, ki je čas ne zbriše?
Kdo je kriv za večne, večno zrušene pomnike?
Kdo je kriv za nikdar najdene grobove,
ki so staršem vzeli tolike sinove?
Kdo je kriv? Naj rečem ob solzah otroka,
da je reka zgodovine pregloboka?
Naj se zlažem, da je pesem roža ničā,
in molčim? Jaz namreč vem, čigava je ta roka.
Tudi jaz sem kriv. Jaz, nema, plašna priča.

Kdo je kriv, da ptice letajo vse više
in zapuščajo priljubljene zvonike,
ko zvonovi s krikom padajo v niše
in ognjeni zublji ližejo svetnike?
Kdo je kriv za zrušen dimnik in zidove,
kjer domača mačka trepetā od sove?
Kaj naj rečem, ko morilska, strašna roka
reže dojke? Da je resnica previsoka?
Kaj naj rečem ob pogledu na mrličā?
Da jaz nisem kriv? A to je moja roka.
Tudi jaz sem kriv. Jaz, nema, plašna priča.

Kdo je kriv, da ženske hodijo vse tiše?
In da v denarnicah imajo slike
moških v uniformah? Da otrok nariše
svojega očeta s puško? Brez trenirke.
Brez lopate, ki zdaj okopava le grobove.
Kdo je kriv za žalni pajčolan vdove?
Kaj naj rečem, ko drevesna smola stoka
v plamenih do nebesnega oboka
in je človek živa bakla, ki jo veter biča?
Da je uresničen strah pradednega preroka?
Tudi jaz sem kriv. Jaz, nema, plašna priča.

Kdo bo zdaj zalival cvetje, ki obupno išče
vode? Kdo na zid obesil padle slike?
Kdo pometel zanemarjeno dvorišče?
Kdo pospravil liste, vejice in pike
v domačih nalogah otrók? Kdo snel okove
z rok jetnikov? Kdo zasul na smrt odprte rove?
Kdaj bo zrelo, zlato klasje zopet moka,
ne pa skrivališče, kjer lobanja poka
kot koruzno latje? Kdaj bo z vrha griča
deček zopet spuščal zmaja? O blodnjak uroka:
tudi jaz sem kriv. Jaz, nema, plašna priča.

Kdo bo zdaj otroka peljal na igrišče?
Kdo mu bo v postelji prebiral knjige?
Kdo mu bo odprl oči za gledališče?
Kdo bo ženski v črnini tkal dotike
čez samotno belo polt, kdo pil valove
nedrja, ki po ljubi roki nemo rjove?
Kdo bo peljal starce na sprehod okoli bloka?
Kdo, le kdo bo pel mrličem na porokah?
Naj zdaj pišem pesem, ko bi rajši kričal?
Toda čas zahteva pesem, ne pa joka.
Tudi jaz sem kriv. Jaz, nema, plašna priča.

Dvignil sem svoj plašni glas ... Po krivdi molka
sem zdaj kriv besed: nevarnejši od volka,
znam ubijati z jezikom, nožem ničā.
Pesnik, med besedo in tišino jokam:
tudi jaz sem kriv. Jaz, glasna, strašna priča!

Še toliko luči ne razsvetli teme v glavi.

Dragica Čarna

En tak NE

Velik
odločen
mogočen
NE
teče ob meni
išče pot vame
me gleda
išče trenutek
da zakriči
za vse neje
naprej
da osvobodi
vse tiste
pred njim
in jih spremeni
v moč

en tak NE
za vse zlorabe sveta
en tak NE
za vsa nasilja sveta
en tak NE
manipulacijam
vojnam

en tak NE
za vse ženske sveta
ki so bile zatrte
utišane
prezrte

en divji NE
da razmeji
poti
za nazaj
in smer
za naprej

tako bo
pot čista
in čas slečen
bolečin!

DIALOGI O VOJNI

Na voljo je nova epizoda pogovorov #DialoguesOnWar.

Govorci v sedmi epizodi:

- Maryana Savka, avtorica, založnica.
- Henry Marsh, nevrokirurg, avtor.

[POVEZAVA](#)

Mednarodni PEN
Odbor pisateljev za mir

Druga izjava o vojni v Ukrajini

15. marec 2022

V Odboru pisateljev za mir Mednarodnega PEN-a globoko obžalujemo dejanja ruskega režima in njegov napad na Ukrajino. Pozivamo k brezpogojni vrnitvi k miru.

Rusko bombardiranje in ruska okupacija Ukrajine trajata že nekaj tednov. Vse diplomatske rešitve mednarodnih forumov so bile zavrnjene z zaničevanjem, pozivi k miru pa ignorirani. Za v Ukrajini živeče ljudi bo ta zima ostala zapisana kot ena najtemnejših v njihovi zgodovini, primerljiva z zimo dvojnih napadov Hitlerja in Stalina, s katerima bi se ruski Putin očitno obupno rad izenačil. Najverjetneje gre za psihopatske ambicije. Za kulturno dediščino Ukrajine – njene arhive, knjižnice, muzeje, arhitekturo in spomenike – so topniški in raketni napadi resnično tragični. Če bi Rusija zares menila, da je njena kulturna dediščina prepletena z ukrajinsko, bi se uničevanje nemudoma končalo.

Ruska vojska se je premikala brez obzira do trpljenja Ukrajincev ali do škode povzročene navadim Rusom, kar je globoko zaskrbljujoče in lahko zaznamuje celo generacijo. Vse svoboščine Rusov – svobodno izražanje svojih misli, pisanje, nastopanje, odprta komunikacija, potovanja in odkrivanje resnice – vse to je njihov lastni predsednik sedaj zatrl, skupaj z njihovimi prihodki in prihranki.

Za tiste, ki so pobegnili iz Ukrajine, je sedaj življenje postalo strahotno in negotovo. Njihovi načrti so razpadli, njihove družine si ločene, njihovi domovi zapuščeni ali uničeni. Le fantje in moškim starejši od šestdeset let so smeli prečkati meje. Drugi so se vrnili v boj proti ruskim vojakom, ki niso najbolje razumeli, zakaj so jim rekli, naj napadajo ljudi, ki so jih vedno imeli za prijatelje. Absurdnost zlega nacionalizma, ki smo ga pred 30 leti grozovito srečali na Balkanu, je sedaj zajel Rusijo.

Medtem pa kitajska vlada stoji ob strani, vesela, da se je mednarodna vročina, ki ždi nad njimi zaradi notranje represije in zunanje brezčutnosti, zmanjšala. Peking je sprožil lastno propagandno kampanjo, ki Putina prikazuje kot heroja. Uradni ton kitajskih medijev je namenjen spodbujanju podpore vojni med Kitajci. Kitajska stoji ob strani in čaka, da Rusija postane od nje gospodarsko odvisna. Želi si prevzeti zaloge energije, katerih se jih je Evropa začela počasi odvajati. Dobro bi bilo, če bi se spomnili stisk lastnih staršev in starih staršev, ki jih je japonska cesarska vojska preplavila pred 80 leti, kot to počne Rusija zdaj Ukrajincem.

Bližnjevzhodnim avtokracijam prav tako ugaja, da je Rusija odvrnila pozornost sveta od njih. Indijski in pakistanski voditelji igrajo več iger hkrati in namenoma pozabijo, da bo opravičevanje Putina okužilo njihove lastne demokracije. Preostanek sveta, ki se opoteka zaradi Covid-a in podnebnih sprememb, bo zdaj trpel še zaradi naraščajočih cen hrane. Sredstva humanitarnih agencij pa bodo preusmerjena v Ukrajino.

Pisatelji še naprej zahtevamo, da ruska vlada umakne svoje vojske, ladje, letala in orožje. Mir je preveč pomemben, da bi ga tako nesramno razvrednotili. Kot Odbor pisateljev za mir Mednarodnega PEN-a lahko za mirovna prizadevanja uporabimo le besede, kot so to počeli naši predhodniki vse od leta 1921. Ni potrebe po vojni, ni opravičila za agresijo. Človeštvo ima prihodnost le z iskanjem skupnih ciljev v miru. Voditelji vlad, kot jo vidimo v Rusiji, morajo prenehati verjeti svoji megalomanski retoriki. Na vseh celinah je preveč voditeljev vlad, ki so odločeni, da neuspehu dodajo še bedo. Dosti pomembnega dela bo potrebnega, da se popravijo napake preteklosti, od imperializma do ekološkega uničenja. Prenehajte z bojevanjem in se vrnite k svojim praviim službam.

EGIPT: Konec samovoljnemu pridržanju, vse osvobodite

Dvanajst egiptovskih aktivistov od začetka februarja 2022 gladovno stavka v znak protesta proti dolgotrajnemu predkazenskemu priporu v zaporniškem kompleksu Tora. Med njimi so Abdelrahman Tarek (Moka), Ahmed Maher (Rigo), Galal El Beheriy in Walid Shawky začeli gladovno stavkati v znak protesta proti nezakonitemu odvzemu prostosti. Walid Shawky je 8. marca končal gladovno stavko. Njihovo zdravje je ogroženo, saj se njihovo fizično stanje še poslabšuje. Spodaj podpisane organizacije pozivajo egiptovske oblasti, naj nemudoma in brezpogojno izpustijo omenjene posameznike in vse druge posameznike, ki so trenutno v priporu zaradi mirnega uveljavljanja pravice do svobode izražanja.

Ahmed Maher (Rigo) je v preiskovalnem priporu od maja 2020 zaradi obtožb pridružitve teroristični skupini, objave lažnih novic in zlorabe družbenih medijev. Sodišče je odredilo njegovo izpustitev v zadevi št. 586/2020 oktobra 2020, vendar je državno varnostno tožilstvo odredilo njegov pripor zaradi istih obtožb v okviru druge zadeve, zadeve št. 885/2020.

Abdelrahman Tarek (Moka) je po sodelovanju na protestu proti vojaškim sojenjem civilistom avgusta 2013 prestal triletno zaporno kazen, ki ji je sledila pogojna obsodba. Septembra 2019 je bil ponovno aretiran zaradi obtožb, da se je pridružil teroristični skupini, in od takrat je v preiskovalnem priporu. Marca 2020 je sodišče odredilo njegovo izpustitev in nadomestitev predkazenskega pripora s probacijskimi ukrepi. Vendar je bil aprila 2020 vrnjen pod drugo številko zadeve z istimi obtožbami. Septembra 2020 je kazensko sodišče odredilo njegovo izpustitev, vendar ta odločitev ni bila nikoli izvršena. Nato je za več kot 60 dni prisilno izginil in se pozneje ponovno pojavil. Nato je bil obtožen v tretjem primeru z enakimi obtožbami, in sicer v zadevi št. 1056/2020. Konec leta 2020 je začel 53-dnevno gladovno stavko, prav tako v znak protesta proti dolgotrajnemu priporu brez sojenja. Stavko je zaradi poslabšanja zdravja in pritiska zaporniških oblasti končal 4. februarja 2021.

Galal El Beheriy je bil aretiran 3. marca 2018 in je za teden dni izginil, nato pa se je ponovno pojavil zaradi obtožb o povezanosti s teroristi, širjenja lažnih novic, zlorabe omrežij družbenih medijev, blasfemije, zaničevanja vere in žalitve vojske. Med izginotjem so ga mučili in pretepali. Dne 31. julija 2018 je bil obsojen na tri leta zapora, vključno z denarno kaznijo v višini 10.000 L.E. za poezijo, zaradi obtožb o žaljenju vojske in širjenju lažnih novic.

Varnostne sile so 14. oktobra 2018 aretirale doktorja Walida Shawkyja na njegovi kliniki v Kairu. Nato so ga za šest dni prisilno izginili. Shawky se je pozneje pojavil na državnem varnostnem tožilstvu in bil obtožen pridružitve teroristični skupini in objavljanja lažnih novic v zadevi št. 621/2018. Avgusta 2020 ga je kazensko sodišče v tej zadevi izpustilo na prostost. Vendar je državno varnostno tožilstvo pozneje odredilo pridržanje Shawkyja zaradi istih obtožb v drugi zadevi, zadevi št. 880/2020.

Delovna skupina ZN za samovoljno pridržanje je izpostavila "sistemski problem samovoljnega pridržanja v Egiptu" in dodala, da bi "v določenih okoliščinah lahko široko razširjeno ali sistematično pridržanje ali drug hud odvzem prostosti v nasprotju s pravili mednarodnega prava pomenilo zločin proti človeštvu".

VABILO NA ZBOR ČLANOV IN ČLANIC

Spoštovani,

vljudno vas vabim na redni letni zbor članov in članic Slovenskega centra PEN, ki bo v ponedeljek, 28. marca, ob 17. uri v dvorani DSP/PEN na Tomšičevi 12 v Ljubljani.

Predlagam naslednji dnevni red:

- 1) Izvolitev predsedujočega zbora, delovnega predsedstva, zapisnikarja in overoviteljev zapisnika,
- 2) Pozdrav predsednice in poročilo o delu v letu 2021, načrt 2022;
- 3) In memoriam umrlima članoma v letu 2021 in dobrodošlica novim članom in članicam;
- 4) Poročila odborov:
Poročilo Nadzornega odbora o delu v letu 2021,
Poročilo Častnega razsodišča o delu v letu 2021,
Poročilo Ženskega odbora Mira o delu v letu 2021,
Poročilo o delu odbora Pisatelji za mir v letu 2021,
Poročilo o delu ICORN-a Ljubljana v letu 2021.
- 5) Potrditev finančnega poročila in zaključnega računa za leto 2021.
- 6) Prva javna obravnava predloga za prenovo Pravil o delovanju Slovenskega centra PEN.
- 7) Razno.

V Upravnem odboru smo pripravili predlog prenovljenih Pravil, ki ne le pravno, temveč tudi vsebinsko določajo naše delovanje. Osnutek, ki ga člani in članice prejimate v branje, je izhodišče za nadaljnjo razpravo, ki bo trajala do volilnega zbora članov konec maja letos, ko bomo lahko o tem odločali in volili enega člana/članico Upravnega odbora. V času razprave so se mnenja tudi v Upravnem odboru včasih razhajala. Npr., vpeljava kvot in dosledna omemba moške in ženske slovnične oblike, obseg pooblastil Nadzornega odbora, idr. Trenutno veljavna pravila najdete na spletni povezavi <https://www.penslovenia-zdruzenje.si/pen/pravila>.

Po zboru vas vabim na druženje ob kozarcu rujnega.

V upanju, da se srečamo v čim večjem številu,

Vas lepo pozdravljam,

Tanja Tuma, predsednica Slovenskega centra PEN

Tednik PEN, glasilo Slovenskega centra PEN, št. 11/2022

Izdal: Slovenski center PEN, Tomšičeva 12, 1000 Ljubljana
Zanj: Predsednica Tanja Tuma

Uredništvo
Odgovorna urednica: Tanja Tuma
Glavna urednica: Maja Ferjančič
Oblikovanje: Maja Ferjančič

Leto izdaje: marec 2022

Kraj: Ljubljana

ISSN 2784-7586

Publikacija Tednik PEN je brezplačna.

POVEZAVA

<https://www.penslovenia-zdruzenje.si/tednik>

Naslovna fotografija: Markus Spiske